

A modern rendészet

A rendészettudomány hazai kísérletei

FINSZTER Géza¹

Ahhoz, hogy a rendészet – ne csak egyes elemeiben, hanem teljes szintézisében – kutatható legyen, az időknek meg kellett érniük. 1989–1990 ilyen termékeny időknek mutatkoztak. A korszak jellemzéséhez két fogalom kínálkozik: szabadság és humánus. Ezek az alkotmányos jogállam erkölcsi fundamentumai. Jelen tanulmány az elmúlt 30 esztendő azon kutatási kísérleteit tekinti át, amelyekről szerzőik azt gondolták, hogy azok csak egy új stúdium, a rendészettudomány kínálta lehetőségek kiaknázásával járhatnak sikerrel.

Kulcsszavak: jogállam, hatalommegosztás, emberi jogok, közrend, közbiztonság, rendészet, rendőrség, rendészeti rendszer, rendészeti szervezet, rendészeti szolgálat, törvényesség, eredményesség

A modernitás és a rendészet

A modern kor jellemzőit Ádám Antal a következőkben foglalta össze: „A modernitás eredeti összetevői közül szinte változatlanul él és hat a premodern kiváltságok és előjogok megszüntetése, a törvény előtti formális egyenlőség biztosítása, a polgári társadalom és állam elkülönülése, a magántulajdon, a vállalkozás, a foglalkozás, a piaci verseny szabadsága, a hatalommegosztás és az államhatalmi ágak elválasztásának valamilyen megoldása.”²

Más megközelítésben a modernitás nem az újkor „találmánya”, hanem az egész középkoron átívelő szerves fejlődés eredménye, amelyben az egyház szerepe meghatározó.

„Az egyház kulturális szerepe a középkorban felbecsülhetetlen, hiszen megteremtette a keresztény tanítások, az antik görög filozófia és a római jog alapján a nyugati kultúra alapjait [...]. Az európai történelemben a kereszténység nemcsak vallásos hitként, fogható fel, hanem kulturális programként is, amely fokozatosan átformálta az európai civilizáció egészét. Erkölcsi alapelveként humanizálta és divinizálta a kultúra valamennyi területét.”³ A „sötét középkort” rehabilitáló törekvések azzal is érvelnek,

¹ Prof. Dr. FINSZTER Géza professor emeritus, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar. Prof. Dr. Géza FINSZTER Professor Emeritus, University of Public Service, Faculty of Law Enforcement, <https://orcid.org/0000-0002-5912-9904>, finszter.geza@uni-nke.hu.

² Ádám Antal: *Alkotmányi értékek és alkotmánybíráskodás*. Budapest, Osiris, 1998. 9.

³ Horváth Attila: A történetiség az Alaptörvényben. In Kiss György (szerk.): *Államszervezet és államiság Magyarország Alaptörvényében*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 33–85. 34.

miszerint a „középkor embere alkotta meg a modern szót, és azt úgy alkalmazták magukra, mint akik a haladás élvonalában állnak”.⁴

Az „európai fejlődés fölénye” – nem kis mértékben a gyarmatosítások révén – a 17. század Nyugat-Európájában vált nyilvánvalóvá, az ipari forradalom társadalmi és technikai feltételei létrejöttével, amikor „az újkor évszázadainak ideáltípusává az öntudatos, gondolkodó, szabadságjogaiért kiálló tulajdonos polgár vált”.⁵

A modern rendészet működését az igazságossági elv és a hasznossági elv egysége jellemzi.

Az igazságosság és a hasznosság elve

Az igazságosság olyan morális és alkotmányos értékrendet feltételez, amelynek a csúcán az egyes ember méltósága foglal helyet.

„Az igazságosság a modern polgári jogfilozófiai koncepcióban mindenekelőtt értékproblémát jelent: a jog és az igazságosság elsősorban érték-reláció [...]. Csak az igazságos jog érvényes, az igazságtalan jog nem jog.”⁶

A jog humánuma értéket képvisel, a jog ez által válik igazságossá.

Az állam „akkor jogállam, ha a jogi értékekből fakadóan konkrét humanitással teli, s a jognak léte és érvényesülése csak akkor a jog uralma, ha ez a jog az ember személyiségét és szabadságát biztosítja és pedig itt és most. Vigyázzunk tehát – és ez a legfontosabb kötelességünk – a jog uralmának humánus tartalmára, a jog humánumára.”⁷

A jogrendnek az igazságosság értékeit úgy kell érvényre juttatnia, hogy eközben legyen kész működtetni a társadalmat, és szükség esetén hatékony védelmet nyújtani az egyes emberek és közösségeik számára. A hasznossági elvnek az a rendészeti jog felel meg, amelyik képes „olyan veszélyektől, károsító sértésektől megóvni a társadalmat, amely veszélyek fékevesztett emberi akaratból származhatnak”.⁸ A rendészetet a közigazgatási hatósági tevékenységek egyéb ágaitól a fizikai erőszak monopóliuma különbözteti meg. A monopólium feladata, hogy „fizikai erőhatalommal vessen gátat a sérelemmel fenyegető veszélyeknek”.⁹

Az igazságossági és a hasznossági elv ellentmondása valójában a szabadság és a biztonság ellentmondása. Az alkotmányos demokrácia kísérlet ennek az ellentmondásnak a feloldására. „[A] XX. század – és különösen a diktatúrák ideje – arra tanított meg bennünket, hogy önmagában véve a jognak való engedelmesség nem teremt emberi együttélésre alkalmas társadalmat. Ezért az uralkodó, általánosan elfogadott, társadalomba ágyazott erkölcsi, etikai elveket nélkülöző, vagy azokkal egyenesen szembe

⁴ Horváth (2017) i. m. (3. lj.) 68.

⁵ Horváth (2017) i. m. (3. lj.) 68–69.

⁶ Peschka Vilmos: *A modern jogfilozófia alapproblémái*. Budapest, Gondolat, 1972. 210.

⁷ Kulcsár Kálmán: Lehet-e jogállam Magyarországon? *Magyar Jog*, 37. (1990), 7–8. 578–588.

⁸ Kmety Károly: *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, Politzer, 1907. 322.

⁹ Uo. 322.

helyezkedő jogi rend nem képes közrendet alkotni, mert zavart kelt az egyén belső erkölcsi meggyőződése és a jog parancsa között feszülő ellentét.”¹⁰

A modern rendészet megszületése

A rendőrhivatal mint a közigazgatás első formája a 17. és 18. század fordulóján jelent meg azokban a birodalmakban, amelyek az eredeti tökefelhalmozás, a városiasodás és a nyitott piacgazdaság útjára tértek (francia–porosz modell).¹¹ A rendőrségek életre hívása társadalmi szükségletet, a közrend és a közbiztonság fenntartását szolgálta, az általuk gyakorolt rendfenntartó funkció az állam kötelességeként fogalmazódott meg, az államszervezetben elkülönült intézményként állították fel azokat; személyzetüktől szakértelmet követeltek. Hiányoztak azonban az alkotmányosságnak azok a fundamentumai – a törvények uralma, a hatalmi ágak megosztásának elve, az emberi jogok tisztelete –, amelyek csak a következő századok teljesítményei lesznek. Ennek az eredettörténetnek a nyomai a mai napig látszanak a rendészet jogi szabályozásán, szervezeti felépítésén és működésén. (Azt is mondhatnánk, hogy nosztalgia egy olyan világ iránt, amelyben a törvény nem szabályoz, hanem felhatalmaz, a hatósági erőszak a „jó ügy” szolgáltatásban korlátlan, a hierarchia határozza meg a szakértelmet, a titkoság alapvető működési feltétel.)

A rendészet világra jövele éppen időben történt, akkor, amikor a zárt feudális társadalmak nyitottá váltak egy eljövendő szabad piacgazdaság számára, de egyúttal elveszítették addig jól-rosszul működő önvédelmi képességeiket, különösen a nagyvárosokban, a bontakozó polgári élet színhelyein. (A rendészet kutatója így fogalmazott: „Amikor megszületett a város, megszületett a rendőrség is.”)¹² A közrend fenntartása társadalmi szükségletté vált, állami feladatként jelentkezett, a legitim fizikai erőszak monopóliumát is magában foglaló hatósági felhatalmazást igényelt. Ekként jellemezhető a centralizált kontinentális államrendőrségi formáció. (Az alulról építkező, decentralizált angolszász rendőrségi modell ettől eltérő utat járt be.¹³ A múlt század utolsó évtizedében megjelentek olyan nézetek, amelyek az angolszász és a kontinentális jogi kultúrák konvergenciáját jósolták.¹⁴ Ezek a víziók a Brexit után – Egyesült Királyságnak az Európai Unióból történt távozásával – minden bizonnyal korrekcióra szorulnak.)

¹⁰ Tihanyi Miklós: Közrend, közbiztonság, rendészet a keresztény közgondolkodásban. *Államtudományi Műhelytanulmányok*, (2017), 16. 5.

¹¹ Marcel Le Clère: *Histoire de la Police*. Paris, Press Universitaire de France, 1957.

¹² Pierre Leveque: *Naissance de la cité, naissance de la police, Les cahiers de la sécurité intérieure, Polices en Europe*. Paris, La documentation française, IHESI, 1991.

¹³ André Decocq – Jean Montreuil – Jacques Buisson: *Le droit de la police*. Paris, Litec, 1991. 62.

¹⁴ Mireille Delmas-Marty: *Procédure pénale d'Europe*. Paris, PUF, 1995.

Út a rendőrállamtól a jogállamig

A rendészeti igazgatásnak az alkotmányok sáncai közé terelése, hosszú, csaknem 300 éves folyamat volt.¹⁵

Európában az államrendőrség „koraszülötteknek” számított abban az értelemben, hogy megszervezése idején hiányzott az a közjog, amely a későbbi századokban a rendészetet is a törvények alá rendelte. Arról a közjogról van szó, ami az állam és polgárai kapcsolatait jogviszonyokká alakítja. Az alattvalóból szabad polgár lesz. A „koraszülött” rendészetet a közjog hiánya egyáltalán nem nyugtalanította. A rendőrhatalmat korlátozó garanciák helyett készen állt az általános felhatalmazás elmélete, az a felfogás, amely szerint, aki biztonságot akar, az vegye tudomásul, hogy a rendőrség csak a jogi és a morális korlátok nélküli hatalom birtokában lehet eredményes. A német közjogász, Sonnenfels szerint: „A rendőrség köteles pontosan tájékozódni valamennyi rend és közület erejéről, hogy a tájékozottság birtokában, ha ezek közül bármelyik is gyanús nagyságra tenne szert, képes legyen azt a követelményeknek megfelelő korlátok közé visszazsorítani.” Egy másik szerző pedig azt hangsúlyozta, hogy „az állami hatóságok szabad belátásának kell érvényesülnie”.¹⁶ Ez a szervezeti kultúra a szabadságára büszke polgárral szemben előnyben részesítette a jól fegyverezhető alattvalót. Megszületett a rendőrállam. A rendőrség és az emberi jogok összefüggéseit tárgyaló egyetemi jegyzet a következő ismérveket sorolja fel:

- „Rendőrállamokban a szervezett erőszak nem áll társadalmi ellenőrzés alatt.
- A kényszerítő eszközöket önkényesen és/vagy kizárólag az uralkodó elit céljait szolgálva alkalmazzák.
- A rendőri tevékenység a szabad belátás korlátlan érvényesülésén alapszik (ide értve a bírói ítélet nélküli fogva tartást és a fizikai erőszak széles körben és következmények nélküli alkalmazását vallomás kicsikarása érdekében) [...]”¹⁷

A rendőrállam összhangot mutatott a feudális abszolutizmus politikai berendezkedésével, de – Ádám Antal meghatározása szerint – teljességgel idegen volt attól a polgári társadalomtól, amely a magántulajdonra, a szerződéses szabadságra és a törvény előtti egyenlőségre épül, valamint attól a politikai államtól, amely a törvények uralma alatt, a hatalommegosztás elve szerint, az egyéni szabadságjogok tisztelete mellett válhatott működőképesé.

A rendészetek számára az angol polgári forradalom vívmánya a királyi hatalom korlátozása a parlament által (lásd: az 1689-ben kibocsátott Bill of Rights),¹⁸ az amerikai alkotmány és különösen a francia forradalom deklarációja világos üzeneteket tartalmaz

¹⁵ Finszter Géza: Magyarország Alaptörvénye a rendészetről. In Kiss György (szerk.): *Államszervezet és államiság Magyarország Alaptörvényében*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 101–138.

¹⁶ Temesi István: A kamerálisztika. In Szamel Katalin (szerk.): *Közigazgatás-elmélet*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar, Közjogi Intézet, 2012. 42.

¹⁷ Szigeti Péter – Szilvásy György Péter: *Rendészet és emberi jogok*. Budapest, Rejtjel, 2015. 19.

¹⁸ Sári János: *A hatalommegosztás*. Budapest, Osiris, 1995. 24.

tak, anélkül azonban, hogy a tevékenységüket meghatározó jogi környezet lényegesen megváltozott volna. „A feudális abszolutizmust Európa-szerte a polgári forradalmak szüntették meg. A felvilágosodás eszméit – így például jogegyenlőséget – hirdető és azokat megvalósítani kívánó polgári forradalom eredményeképpen létrejött jogállam megőrizte a korábban létrejött államigazgatását azzal, hogy megvalósította a működésére vonatkozó legfontosabb alapelveket, a jogszerűséget.”¹⁹

A 19. század az európai nemzetállamokban a közjog felvirágozásának az időszaka volt. Ez különösen érvényes a büntető anyagi és eljárásjogi kódexek megalkotására, valamint a közigazgatás szabályozására. A 20. század két diktatúrája azonban arra készítette a jog művelőit, hogy ne higgyenek fenntartások nélkül a dogmatikai formák erejében. Ezek tudniillik, ha tisztességtelen kezekbe kerülnek, az embertelenséget is legalizálhatják. A felismerést Peschka Vilmos így fogalmazta meg: „Az állami kényszerrel támogatott államakarat formája – mint láttuk – bármilyen társadalmi tartalmat általános érvényű jogként jelenthet ki [...]. Mert mutatis mutandis a jogra nézve is áll, amit Thomas Mann az önkényes hatalom vonatkozásában oly szépen mond: »Az emberiség talán meghajlik a siker előtt, a hatalom fait accompli előtt, nem törődve azzal, hogyan jött létre. De alapjában nem felejt el az emberileg rútat, az erőszakos és brutális igazságtalanságot, ami saját körén belül történt, és rokonszenve nélkül végül semmiféle hatalom és élelmesség-szülte siker nem lehet tartós.«”²⁰

A válság és a demokratikus fordulat

A két világháború közötti időszak Európában a rendszetek válságaként is leírható. Különösen a diktatórikus – a legjobban a náci és a szovjet – rendszerek mutatták meg, hogy a rendészeti kényszer miként válhat az önkény engedelmes eszközévé, lerombolva mindazt az értéket, amit a 19. század közjogi fejlődése teremtett meg. A politikai berendezkedéstől függetlenül létező rendőri erőszak elviselhetetlen megnyilvánulásai is nyilvánosságot kaptak, és elutasítást követeltek.²¹ (A politikai berendezkedéstől viszont nem független a rendőri erőszak elleni felszólalás, mert erre csak demokratikus országokban találunk példákat. Tanulságos ebből a szempontból a német rendőrség szembenézése saját nemzetszocialista múltjával.)²²

Olyan nemzetközi garanciákra volt szükség, amelyek mellett a formális joguralom nem válhat diktatúrák kiszolgálójává. Az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 1948-ban és az Emberi Jogok Európai Egyezménye 1950-ben, valamint az ENSZ közgyűlése által elfogadott Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya 1966-ban

¹⁹ Temesi István – Linder Viktória: *Közigazgatási szakvizsga – Államigazgatás. Jegyzet.* Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2015. 18.

²⁰ Peschka i. m. (6. lj.) 357–358.

²¹ François Dieu: *Éléments pour une approche socio politique dans la violence policière. Deviance et Société*, 19. (1995), 1. 35–49.

²² Alf Lüdtke: *L'expérience policière allemande; une perspective historique, Polices en Europe.* Paris, La documentation française, 1991. 65–81.

az alkotmányos demokráciák rendőrségeit is formálták. A humanista jogfelfogást követő európai országok közösségét fogja össze az 1949-ben alakult Európa Tanács, amelynek rendőrségre vonatkozó irányelvei, közöttük a 2001. szeptember 19-én kelt R (10) számú ajánlás a rendőrségek nemzetközi etikai kódexéről hozzájárultak a szakmai kultúra megújulásához. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának határozatai közül számos a rendészeti kényszerintézkedések jogszerűségéhez ad iránymutatást. „A második világháború utáni fejlett országokban, azoknak is fejlett polgári demokráciáiban terjedt el a jogállami minőségű jogot és a politikai demokráciát egyesítő alkotmányos jogállam, ahol az államszervezet felépítésének és működtetésének fontos elve a hatalommegosztás. Végeredményben mindezek – joguralom/jogállam, demokratikus politikai rendszer és hatalommegosztás – együtt biztosíthatják a rendőrállam kialakulásának megakadályozását.”²³ Ebből a folyamatból 1945 után a szovjet befolyás alá került országokat – így hazánkat is – kizárták, ami nem csupán a demokratikus értékek elfogadását akadályozta meg, hanem szakítást jelentett legbecsesebb nemzeti hagyományainkkal is.

A magyar út

Magyarországon a modern rendészet formálódásának nagy korszaka a 19. század. Amit erről tudunk, azt a történeti rendészettudomány hazai munkáinak köszönhetjük.²⁴

Van olyan helyzet, amikor a lemaradás előnyökkel is járhat. Amint azt láttuk, a modern rendészet „koraszülött” változata nyugat-európai termék volt. Ez a modell a hadsereg-ről levált centralizált államrendőrség, amely a felvilágosult abszolutizmus igényeinek megfelelően csakhamar magára öltötte a rendőrállam ismérveit. Ezeket a grádicsokat a magyar rendészet elkerülte. Idegen fejlemény a szabadságharc leverését követő Bach-korszak, amikor a Habsburg Birodalom rendőrállami módszerekkel igázta le a magyar szuverenitást.²⁵ Pichler Nándor a születendő rendőrségi törvény kapcsán kiemelten foglalkozott az osztrák múlttal: „Elfajzása és túlhajtása a rendőri hatalomnak az úgynevezett titkos rendőrségnél található fel, melynek feladata kémrendszer segítségével a honpolgárok és idegenek életét és működését ellenőrizni, minek végcélja aztán a politikai törekvések és nézetek megismerése.” (Idézi: *Pál Éva*)²⁶

„Magyarország 1867 előtt nem volt egységes központi közigazgatás és rendőrség, ezért a településeken, városokban az adott helyi hatalomnak alárendelve látták el a rend, a közbiztonság fenntartását.”²⁷ Sallai a 19. század derekán publikáló jogtudóst,

²³ Szigeti–Szilvási i. m. (17. l.) 19.

²⁴ Parádi József (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, Eto-Print Kft. 1996.; Sallai János: *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019.; Ernyes Mihály: *A Fővárosi Rendőrség és a M. Kir. Rendőrség, valamint a Magyar rendőrség története a kezdetektől napjainkig, I., II. kötet*. Budapest, NKE KÖFOP, 2019.

²⁵ Deák Ágnes: *Államrendőrség Magyarországon 1849–1867*. Nagydoktori értekezés. Szeged, Szegedi Tudományegyetem, 2013.

²⁶ Pál Éva: Concha Győző és a titkos rendészet. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 4. (2016), 4. 100–105. 101.

²⁷ Sallai János: A municipális rendőrségektől a centralizált államrendőrségre. *Rendőrségi Tanulmányok, 100 éves a magyar rendőrség*, Különszám, (2020), 3. 8–39. 8.

Zsoldos Ignácot szólaltatja meg rendről és rendőrségről: „Rend magában fenn nem tartódik, annak fenn kell tartatnia. Kik a rend fenntartásában felvigyáznak, s a rendbontók – törvény szabta büntetéseik elvétele végett – bejelentik: rendőrnek neveztetnek. A rendőrség tehát minden jól rendezett polgárzatok egyik fő kelléke, s van is minden művelt országban.”²⁸

A kiegészítés

Az 1867-es kiegészítés felé tartó korszak közjogi konzekvenciáit foglalja össze a következő értékelés: „Ne feledjük, hogy a hatalommegosztás előestéjén vagyunk, különösen a király – országgyűlés – dikasztérium triász vonatkozásában, de még fel sem merült a megyei attribútumként kezelt sedria megszüntetése, az igazgatási szerv kettős funkciójának megszüntetése. Ez »csak« a kiegészítési remekmű hozadéka lesz az 1869: IV. törvénycikkely megalkotásával.”²⁹

Magyarországon az 1869. évi IV. törvénycikk elválasztotta egymástól a közigazgatást és az igazságszolgáltatást. Ez a lépés a közjog fejlődésének lendületet adott.

„[F]őleg oda is igyekeztem egyúttal, hogy honunk minden osztályú polgárai e könyvből öntanulmányilag is juthassanak annyi ismeretre, mennyit azok, kik alkotmányunk sáncái közé felvételvék, bírni és tudni a közélet bármely nemében is kötelesek, ha hogy alkotmány körüli jogaikat, úgy, mint illik és kell, gyakorolni kívánják.”³⁰

Magyarország a kiegészítést követően egészen a háborúvesztésig modern rendészetet mondhatott magáénak, amelynek normatív kereteit a kor színvonalán álló közjog teremtette meg. Ezt a jogi kultúrát Bibó István is méltatta, noha a gyakorlatra sokkal inkább a rendi társadalom továbbélését látta meghatározónak: „A magyar társadalom, úgy ahogyan 1867-ben minden téren mozdulatlanra merevedett, szerkezetének alapjellegetében, ha jogi intézményeiben nem is, feudális, pontosabban rendi társadalom volt.”³¹ A jelenségre Kulcsár Kálmán is utal, amikor elválasztja a kiegészítés jogi kultúráját a rendiség korát idéző politikai kultúrától.³²

Az első magyar büntető törvénykönyv 1878. évi indokolásában olvashatjuk: „Hogy a föltétlen igazság és a társadalom fenntartásának érdeke, – vagyis az igazságos és a hasznos – a büntető rendszerben szükségszerűleg nevezetes tényezőt képeznek: ez magától értetődik, ez bizonyos tekintetben a józanésznek tana.”³³ Hasonlóan emelkedett értékelés járt büntető perrendtartásunknak, az 1896. évi XXXIII. törvénycikknek

²⁸ Sallai (2020) i. m. (27. l.) 10.

²⁹ Beöthy Zsigmond: *Elemi magyar közjog*. In Király Tibor – Mezey Barna – Máthé Gábor (szerk.): *A magyar jogtudomány klasszikusai*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008. 5.

³⁰ Uo. 11–12.

³¹ Bibó István: *Eltorzult magyar alkotás, zsákutcás magyar történelem*. In *Válogatott tanulmányok II. kötet*. Budapest, Magvető, 1986a. 593.

³² Kulcsár i. m. (7. l.) 578–588.

³³ Lőw Tóbiás (szerk.): *A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878: V. t.c.) és teljes anyaggyűjteménye, I. kötet*. Budapest, Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 1880. 29.

Finkey Ferenc tollából: „A büntető eljárási jog hivatalos és élő bizonyosság a nemzet igazságérzetéről és a büntető igazságszolgáltatásról [...] a büntetőeljárás szabályai képezik a fokmérőjét annak, minő tiszteletben és jogvédelemben részesül az államban az egyéni szabadság és a jogegyenlőség.”³⁴

Mindezek a fejlemények azonban a rendőrség örökdő, közbiztonságot védelmező tevékenységére csekély hatást gyakoroltak. Ez a terület változatlanul a generális klauzula, az általános felhatalmazás hatálya alatt állt. Concha Győző erről a következőket írta: „Az egyes társadalmi tagok működésének szabadsága és javainak élvezhetése, továbbá az emberi szükségleteknek a meglévő társadalmi kapcsolatban való ki-elégítése elé torlódó akadályok elhárítása képezi a rend előfeltételét. A rendőrség ezt az előfeltételt teremti meg, nem magát a rendet, állandó örökdőssel, tényleges megakadályozással, a jogrend helyreállításában való segédkezéssel, a jogtalan állapot tényleges megszüntetésével [...]. A rendőri működés diszkrecionárius és ügyelő, örökdő természeténél fogva, óráról-órára változó körülményekhez kell igazodnia. Ez inkább a kormány és a közigazgatás működési körébe esik.” Ezzel szemben viszont „a bűnüldözés nem a társadalmi rendet biztosítja, hanem a büntetést”, amely már nem a végrehajtó hatalom, hanem az igazságszolgáltatás hatáskörébe tartozik.³⁵

A fővárosi rendőrséget létrehozó törvényalkotásról Sallai megállapítja: a „megszületendő törvénynek és ennek hatásaként felállított állami rendőrségnek Európában a kor színvonalának megfelelően, a jogállam előfeltételeit biztosító, felelősséget vállaló, modern szervezetnek kellett lennie. [...] Így hosszas vita után, 1881-ben született meg a XXI-es törvény a Budapest fővárosi rendőrségről.”³⁶ Ami ebből a levezetésből számunkra fontos, hogy amikor hazánkban – némi késedelemmel – a modern rendészet megszervezése napirendre került, akkor már nem rendőrállami mintákat kellett követni. Elődeink a polgári jogállam útját járhatták.

A büntető anyagi és eljárási jog hazai fejlődését már bemutattuk. A közjognak ezt a két ágát kiegészíti egy harmadik terület, a kriminalisztika megerősödése. „A daktiloszkópia bevezetése Magyarországon dr. Pekáry Ferenc (1859–1925) nevéhez fűződik, aki a XIX. század végén és a XX. század első évtizedeiben kimagasló egyénisége volt a budapesti rendőrségnek.”³⁷ Az igazságossági és a hasznossági elv harmóniáját láthatjuk abban, ahogyan a bűnügyi tudományok támogatást képesek adni a társadalom hatékony védelméhez. „A dánosi rablógylkosság [...] Magyarországon az első ügyek egyike volt [...] ahol felhasználták az ujjlenyomatot, mint bizonyítékot egy bűnügyi bizonyítás során.”³⁸

³⁴ Finkey Ferenc: *A magyar büntetőeljárás tankönyve*. Budapest, Politzer-féle Könyvkiadó Vállalat, 1908. 6.

³⁵ Concha Győző: A rendőrség természete és állása a szabad államban. *Értekezések a társadalomtudományok köréből*, 12. (1903), 6. 306–313.

³⁶ Sallai (2020) i. m. (27. l.) 17.

³⁷ Romanek József – Solymosi Józsefné – Tauszik Nagyvezsda: *Daktiloszkópia 1904–2004*. Budapest, BM Kiadó, 2004. 23.

³⁸ Ibolya Tibor: *Kriminalisztikatörténeti tanulmányok*. Budapest, Patrocinium, 2015. 64.

A két világháború között

A rendészeti igazgatás a vesztes háború ellenére az 1920-as évektől visszanyerte képességeit. Szervezetére és működésére jótékonyan hatott az a közjogi kultúra, amelynek az erényeiről már szóltunk. Ugyanakkor a rendvédelem történetének kutatói feltártak sajátos tendenciákat is.

Az egyik ilyen jelenség a rendészeti igazgatás *militarizálódása* volt, ami magyarázható történelmi körülményekkel, de végeredményben mégis új jelenség abban a hazai gyakorlatban, ami szerint a rendészet a civil közigazgatás része. Az államrendőrség civil státuszát egészen a háború végéig megőrizte, és azt csak 1949-ben a szovjet minta másolása nyomán kellett feladni. „A csendőrséget – ellentétben a rendőrséggel – a belső szolgálati hierarchia tekintetében a katonai függelmi viszonyok jellemezték. [...] Ebben a tekintetben jelentősen eltért a rendőrségtől, ahol – ugyan szintén példás rend és fegyelem uralkodott – azonban a közalkalmazottakra, illetve köztisztviselőkre vonatkozó szabályok voltak mérvadóak.”³⁹

A másik jelenséget a rendőri *profizmus* egy sajátos megközelítésének is értékelhetjük, ami „nem jelentette azt, mintha a törvényesség kiszorult volna a rendvédelem területéről, a profizmus elsődlegesen azonban úgy valósult meg, hogy az eredményesség érdekében a rendvédelemből kiiktatták a túlzottnak tartott biztosítékokat”.⁴⁰ Ez a „sajátos” szakmaiság nem kizárólag a közrendvédelem és a bűnüldözés területén hozott eredményeket, de a politikai rendőrség munkáját is meghatározta: „Le kell szögeznünk, hogy a rendőrség, illetve az AVK (Államvédelmi Központ) tökéletesen ellátta feladatát. A kormányzó politikai elit és a kormányzó naprakész ismeretekkel rendelkezett az országban folyó politikai eseményeket illetően [...]”⁴¹

Helyes Balla Zoltán tézise: „Megállapítható, hogy a modern magyar állami rendőrség kialakítása egy hosszan tartó, közel 50 éves folyamat volt, amely az 1872. évi XXXVI. törvénycikkkel kezdődött és az 5047/1919. ME rendelettel fejeződött be. Ez utóbbi jogszabály államosította az addig szétagolt, önkormányzati irányítás alatt álló városi rendőrséget, lehetővé tette a belügyminiszter irányítási hatáskörének kiterjesztését a helyi rendőri szervekre.”⁴²

Ez az állami rendőrség egyfelől számos terhet viselt magán, ami az ellentmondásos fejlődéséből következett, de olyan színvonalas közjogi környezetre támaszkodhatott, amelynek művelői között kiváló jogtudósokat üdvözölhetünk Tomcsányi Mórictól Tóth Józsefen át Magyary Zoltánig.⁴³

³⁹ Parádi (szerk.) i. m. (24. l.) 103.

⁴⁰ Uo. 130.

⁴¹ Kovács Tamás: *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról, 1932–1943.* Budapest, Gondolat, 2009. 23.

⁴² Balla Zoltán: *A rendészet alapjai és egyes ágazatai.* Budapest, Dialóg Campus, 2017. 18.

⁴³ Sallai János: *A magyar rendészet története.* Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019. 113–128.

1945 és a következő évek

1945-től a hatalomátvétellel készülő kommunista párt ideológiája eszközeként tekintette a rendészetet. Hiába Bibó István figyelmeztetése: „A rendőrség nem az a terület, ahol nagyméretű, haladó szellemű alkotó munka számára sok lehetőség volna. A rendőrség egy szakigazgatási ág, amelynek eljárás módjait – a demokratikusabb emberkezelés követelményétől eltekintve – nem a haladó szellemiség, hanem a jó szakigazgatás szükségletei és követelményei kell, hogy megszabják.”⁴⁴ A Bibó-cikk a magyar demokrácia egyik válságtünetének jelezte, hogy a kommunista párt a rendőrségre olyan osztályfunkciókat kívánt testálni, amelyek e szervezet eredeti feladataitól idegenek.

A vita 1949-ben eldőlt: „A rendőrségen szovjet mintára újraszerveződtek és egyúttal meghatározó szerephez jutottak a politikai részlegek is.”⁴⁵ Nagy Ákos Péter tanulmánya végigköveti azokat a fordulatokat, amelyek során az Államvédelmi Hatóság 1949-ig a Belügyminisztérium alárendeltségében, majd 1949 és 1953 között önállóan, és végül 1956-ig ismét minisztériumi egységként működött. Azt is mondhatjuk, hogy a politikai rendőrség hol több, hol kevesebb sikerrel elért szervezeti önállósága a közrendért és a közbiztonságért felelős rendőrség számára lehetővé tette, hogy megmaradjon eredeti küldetése, a társadalom rendjének és békéjének megőrzése mellett.

A rendészet pártirányításának 1956-ot követő gyakorlatát mutatja be Korinek László elemzése: „A rendészet része volt a proletárdiktatúra államgépezetének, ezért osztozott annak a monolitikus hatalmi központ általi kiszolgáltatottságában.”⁴⁶ A párhátározatok a jogi norma erejével bírtak. Korinek cikke azért is tanulságos, mert abból megismerhetjük a rendszerváltozás előtörténetét. Ez összefüggésben van – szemben más szocialista országokkal – az 1960-as évektől nálunk bontakozó szabadabb köz- és magánélettel. Túl a gazdasági kísérleteken,⁴⁷ friss gondolatok a rendészetben is megjelentek. Újdonságnak számított a nyilvános bűnügyi statisztika bevezetése 1964-ben, miközben más szocialista országokban ezeket az adatokat államtitokként kezelték. Értékes művek születtek a kriminológia területén, amelyek a bűnözés okai között említették a szocialista társadalom működésének ellentmondásait. Említhetjük az 1973-ban megjelent büntetőeljárás törvényt, amelyik a védelem jogát a nyomozási szakaszra is kiterjesztette. Már az 1970-es évektől működött az MTA Államtudományi Kutatások Programirodája, ahol elméleti jogászok és közigazgatási szakemberek azon dolgoztak, hogy a tekintélyelvű hatalmi struktúra adta lehetőségeken belül erősítsék a jogállami vonásokat. A *Belügyi Szemle* 1987-ben interjút közölt Kilényi Gézával, a programiroda vezetőjével, aki kifejtette, hogy az egypártrendszer viszonyai között is elvárás, hogy a párt kompetenciájába csak politikai kérdések tartozzanak. Gondolatait azzal folytatta, hogy

⁴⁴ Bibó István: A magyar demokrácia válsága. In *Válogatott tanulmányok, II. kötet*. Budapest, Magvető, 1986b. 41.

⁴⁵ Nagy Ákos Péter: A magyarországi belügyi belső elhárítás történetének rövid áttekintése a második világháború végétől a Nemzeti Védelmi Szolgálat megalakulásáig. In Drusza Tamás (szerk.): *A magyar elhárítás fejlődése. Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági elhárítás múltjáról, jelenéről, jövőjéről*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. 83.

⁴⁶ Korinek László: A rendőrség pártirányítása 1956–1989. *Rendészeti Szemle*, 54. (2006), 10. 55–67.

⁴⁷ Berend T. Iván: *Gazdasági útkeresés 1956–1965. Nemzet és Emlékezet*. Budapest, Magvető, 1983.

erősíteni kell az Országgyűlés érdemi szerepét, felvetette a fizetett, profi országgyűlési képviselői státus fontosságát, kiemelte, hogy növelni kell az ülésszakok számát és a tanácskozások időtartamát. Hangsúlyozta, hogy nem tekinthető komoly törvényalkotói hatalomnak az a parlament, ahol egyetlen nap alatt tárgyalnak meg és fogadnak el bizonyolult és terjedelmes törvényeket. Sürgette, hogy a kormány kapjon tényleges önállóságot. Kiállt a törvényhozás végrehajtó hatalom felett gyakorolt ellenőrzési jogának helyreállítása mellett.⁴⁸

Fontos üzenetet tartalmazott a jogalkotás rendjéről szóló 1987. évi XI. törvény, amikor meghatározta a kizárólagos törvényhozási tárgyakat. Ezek szerint alapjogok hatósági korlátozására csak törvény adhat felhatalmazást. Ennek ellenére késett a rendőrségi törvény és elkerülték a jogi szabályozást a titkosszolgálatok is.

A joguralom hiánya az elméleti szakemberek számára nyilvánvaló lett, véleményüket nem is rejtették véka alá. 1988 júliusában, a Belügyminisztérium folyóiratában, a *Belügyi Szemlében* tanulmány jelent meg, amelynek szerzője a jogalkotási törvény szellemében felvetette: nem lehet az emberi jogokat súlyosan korlátozó jogintézményeket, mint amilyen a rendőrhatalom felügyelet, kormányrendeletben szabályozni, azok ugyanis kizárólagos törvényhozási tárgyak.⁴⁹

Az előzmények és a rendszerváltozás

1988-ban a Belügyminisztériumban megszűnt a tisztán rendőriminisztériumi funkció, annak feladatkörébe került a civil államigazgatásnak számos fontos területe, például a helyi közigazgatási szervek (megyei, városi, kerületi tanácsok) törvényességi felügyelete, az állami személyzeti munka és a településfejlesztés. A minisztérium legfelsőbb vezetésében civil közigazgatási szakemberek jelentek meg, akik új szellemet képviseltek. Egyebek mellett kezdeményezték a politikai irányítás és a szakmai vezetés elválasztását: „[A] rendőrség irányításának legfelsőbb parancsnoki szintjeit le kell választani a minisztériumi vezetés szintjeiről.”⁵⁰

Miközben bontakozóban volt az a folyamat, amit az Alkotmánybíróság később „jogállami forradalomnak” nevezett, tovább működtek a mechanizmusok, amelyek a monolitikus hatalomgyakorlás módszereit konzerválták. Erre mutatott az 1990 januárjában kirobbant úgynevezett Duna-gate ügy. A botrány azt igazolta, hogy az állambiztonsági szolgálat az ellenzéki pártok működésének alkotmányos elismerését követően is folytatta ezeknek a politikai erőknek titkosszolgálati eszközökkel történő megfigyelését.⁵¹

⁴⁸ Kilényi Géza: A politikai intézményrendszer továbbfejlesztése. (Interjú). *Belügyi Szemle*, 25. (1987), 9. 18–25.

⁴⁹ Szikinger István: Rendőrség és politika. *Belügyi Szemle*, 26. (1988), 4–12. 7.

⁵⁰ Verebélyi Imre: A belügyi igazgatás reformja. *Belügyi Szemle*, 27. (1989), 5. 3–17. 13.

⁵¹ Révész Béla: A Duna-gate ügy jelentősége a rendszerváltás történetében, *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica*, 68. (2008), 19. 1–131.

Hazánk 1989. október 23-a óta demokratikus jogállam. Ennek alappilléreit: a törvények uralmát, a hatalmi ágak megosztását és az emberi jogok védelmét az 1989-es módosított ideiglenes köztársasági alkotmány teremtette meg. Mindez olyan korban történt, amikor az emberhez méltó élet legnagyobb óhaja nem a rend, hanem a szabadság lett. Utóbbinak a pártállamban megtapasztalt hiánya még friss élményként hatott. A köztársasági eszme fő üzeneteként nem az erős állam, hanem az erős társadalom fogalmazódott meg. Az emberi jogok nem a közösséggel szemben, hanem annak felismeréseként kaptak első helyet a morális értékek sorában, miszerint „méltó nemzet” csak szabad emberek lelki közössége lehet. A polgári alkotmányosság épít arra a tapasztalatra, hogy az állam hatalma önkorlátozással nem gyengül, hanem erősödik, mert a lehető legkisebbre csökkenti az önkény esélyeit. (A 20. század erősnek hitt antidemokratikus államainak összeomlásával példázta a zsarnokság sorsát.) A jogállami garanciák visszaadták a rendészetnek és a büntető igazságszolgáltatásnak a diktatúrában elveszített szakmai és erkölcsi rangot. A rendészetek legjobb szakemberei tudták: a garanciák nem akadályai a közrend és a közbiztonság védelmének, hanem feltételei az eredményességnek, a rendvédelmi hivatásrend magas morális és egzisztenciális elismerésének. Hirdették, hogy ezen az úton járva válhat a rendőrködés megbecsült szakmává. A garanciák törvénybe kívánkoztak. Ezért hitte az Antall-kormány első belügyminisztere, Horváth Balázs, hogy nincs sürgetőbb feladat a rendőrségi törvény megalkotásánál.⁵² Volt olyan terv, miszerint ennek még 1990 őszén meg kell történnie. Úgy látszott, hogy az alkotmányos jogállam győzelmének, az emberi jogok kiteljesedésének semmi nem áll az útjában.

Honnan jöttünk, hol tartunk most, és mit ígér a rendészet jövője? A válaszok keresése közben egy új stúdium, a rendészettudomány kibontakozásának lehettünk tanúi.

A rendészettudomány színre lép

Tanulmányunk bevezetőjében írtuk: „Ahhoz, hogy a rendészet – ne csak egyes elemeiben, hanem teljes szintézisében – kutatható legyen, az időknek meg kellett érniük. 1989–1990 ilyen termékeny időknél mutatkoztak.” A rendészet legkiválóbb külföldi és hazai kutatói a szintézis módszerét követték. Mi a rendészet társadalmi rendeltetése, hogyan helyezkedik el az államszervezetben, mi jellemzi a rendészeti közjogot, milyen a rendészeti hatalom természete, hogyan írható le a rendészeti hivatás? Ezekre a kérdésekre keresték a választ Egon Bittnertől Pap András Lászlóig sokan. „A rendészet, mint igazgatási terület és tevékenység esetében sajátos módon jelentkeznek a különböző közpolitikai megfontolások. [...] Itt elvi kiindulópont, hogy a rendészeti tevékenység jogállami keretek között, az emberi jogok, kiemelten az emberi méltóság és az egyenlő bánásmód elveinek tiszteletben tartásával folyik, ahol a társadalmi befogadás és a tolerancia elvei sem ké-

⁵² Horváth Balázs: A civil Belügyminisztérium a jövő rendőrségéért. *Belügyi Szemle*, 28. (1990), 10. 3–9.

pezik vita tárgyát.”⁵³ A jogállam a „rendőrségi tudománnyal” jó viszonyt ápol. A diktatúrák, amelyek a rendészetben csak hatalmi eszközt láttak, elutasították ezt az érdeklődést, mert az elméleti összegzést a hivatalos ideológia privilégiumának tartották, de valószínűleg idegesítő lehetett a kutatók autonómiája is. Különösen három akadályról kell szólni: a titok primátusa, a kritika tilalma és a változtatás elutasítása. Sok érv szól amellett, hogy a bizalmi elv feladása, a titkok falának áttörése meggyengíti a rendészetet társadalmi küldetésének betöltésében.⁵⁴ Ugyanakkor ezek az érvek alkalmasak arra is, hogy a szervezet belső működési zavarait elrejtse. A kritika tilalma azt a félelmet tükrözi, hogy a nyitottság fellazítja a rendvédelemhez nélkülözhetetlen szigorú hierarchiát, azzal, hogy az elveszíti tudásmonopóliumát. Hasonlóan erőteljes a változtatások elutasítása, ami a megszerzett status quo védelmét jelenti. Ezzel szemben a tudomány álláspontja világos: „A rendőrség szociológiai vizsgálata kettős célt követ. Az első és legfontosabb az, hogy átláthatóvá és ezáltal ellenőrizhetővé válhasson maga a rendőrség. Demokrácia nem létezhet a társadalmi kontroll intézményeinek átláthatósága, társadalmi ellenőrzése nélkül.”⁵⁵ Ugyanakkor a tudományosságban kételkedő érvek is gyarapodtak. A központi kormányzatok ismételten szeretnék a rendészetet mindenek felett hatalmi kérdésnek tekinteni. Minthogy pedig a naponta új fenyegetésekkel számoló biztonsági szükségleteket a leghatékonyabban a végrehajtó hatalom képes felismerni, meggyőződéssé erősödik, hogy a rendészeti ügyek eredményes megoldása nem igényel kutatói töprengést. Mi több, ezen a területen kizárólag a gyors rögtönzések járhatnak sikerrel, ez pedig a politika erénye. Annál is inkább, mert a veszélyek elhárításához szükséges eszközökkel is ezek a tényezők rendelkeznek. A belső nyugalom garantálása a végrehajtásért felelős központi adminisztráció egyedüli felelőssége. (Más kérdés, hogy az autoriter rezsimek eltüntetik azokat a fórumokat, ahol a felelősségük számon kérhető lenne.) Úgy látszik, a rendőrség működése szintiszta gyakorlat, amelyhez elméleti megalapozás nem szükséges, és talán nem is lehetséges. A rendőrségek „környezetbarátnak” érzékelik az erőszak-monopólium „racionális” alkalmazását. A társadalom sokszor helyeselve asszisztál ehhez a gyakorlathoz. Tény, hogy a jogkövetés mellett mindig van egy devianciára hajló kisebbség, akinek az útját csak a fizikai erőszak állja el. A cseh származású amerikai rendőr-szociológus Bittner szerint a biztonsághoz egy előre pontosan nem meghatározható erőszak „intuitív szétosztására” van szükség, amit a rendőrségek időről időre meg is tesznek.⁵⁶ Legfőbb hivatalnokaik nem kíváncsiak a tudomány megállapításaira, és egyre határozottabban jelzik, hogy a rendfenntartás nem viseli az önkorlátozást, a bűnüldözés csak félelmet keltő módszerekkel lehet eredményes, az emberi jogokra pedig kizárólag a jogkövetők tarthatnak igényt. Az 1990-es évek második felében oly gyakori nemzetközi rendőrkonferenciák egyikén

⁵³ Pap András László: *Rendészet és sokszínűség*. Budapest, Dialóg Campus, 2019. 17.

⁵⁴ Jean-Louis Loubet del Bayle: *Unité et diversité dans l'histoire des polices européennes*. IHESI, Paris, 1991. 167.

⁵⁵ Krémer Ferenc: *A rendőri hatalom természete. Társadalmi szerep és foglalkozási kultúra*. Budapest, Napvilág, 2003. 13.

⁵⁶ Egon Bittner: *Police Discretion in Emergency Apprehension of Mentally Ill Persons*. *Social Problems*, 14. (1967), 3. 278–292.

hangzott el a követelés: „Újra lelket kell önteni a rendőrökbe, akiknek hosszú éveken keresztül el kellett viselniük a szociológusok és kriminológusok aknamunkáját.”⁵⁷

A részkérdések, különösen azok, amelyeknek kutatását maga a rendészeti hatóság látta szükségesnek – rendszerfüggetlenül –, feltehetőek maradtak a tudomány számára. Ennek köszönhető, hogy példának okáért az 1970-es években a hazai kriminalisztika értékes művekkel gyarapodott.⁵⁸

A teória szükséglete

A képviseleti demokrácia megszületésével 1990-ben a rendészetet érintő stratégiai döntések oda kerültek, ahol a helyük van, a belügyi politika és a rendészeti hatóságok vezetésének hatáskörébe. A rendszerváltozás lendületében a belügy felelőseiben és a rendészeti igazgatás szakembereiben egyaránt erősödött az a felismerés, hogy vannak alapkérdések, amelyek megválaszolásához nélkülözhetetlen az elméleti támogatás. Különösen három feladat látszott ilyennek: a rendőrségi törvény megalkotása, a rendészet szervezetének reformja és a közbiztonsági stratégia kidolgozása. Nem volt azonban semmiféle tapasztalat arra, hogy a gyakorlat és az elmélet együttműködésének melyek a legígéretesebb formái. Szakmai vezetők tudósi feladatok megoldására készültek, miközben kutatók, egyetemi oktatók hirtelen magas hivatali beosztásokban találták magukat. Nem ez volt a jó megoldás! A párbeszéd akkor gyümölcsöző, ha a szakmai vezető a hierarchiában elfoglalt posztjáról fordul a tudományhoz, a kutató pedig katedróját őrizve járul hozzá a szellemi támogatást igénylő közigazgatási döntésekhez.

Kérdés volt, hogy a jogtudományi diszciplínák elegendő munícióval szolgálnak-e a rendszerváltozás nagy kihívásaihoz? Korábban a legjelesebb rendőrségi kutatások az állam- és jogtudományok területére összpontosultak. Ma sem számít hibának, ha a rendészetelmélet művelője kutatói pályáját ebből a világból indította.⁵⁹ Felmerül azonban számos olyan témakör, amely a jog számára zárva marad. Ilyennek tekinthetjük a rendőri csapaterők tevékenységét,⁶⁰ a terrorelhárítást, a nemzetbiztonsági információszerzést,⁶¹ bűnügyi hírszerzést⁶² és a rendészeti veszélyelhárítás más területeit,⁶³ amelyek nem viselik magukon a jogalkalmazás általános sajátosságait. Kihívást jelentettek azok a rendészeti funkciók, amelyek elméleti megközelítése csak több stúdium együttműködésével

⁵⁷ Loïc Wacquant: *A nyomor börtönei*. Budapest, Helikon, 2001. 46.

⁵⁸ Kertész Imre: *A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntetőeljárási jog és a kriminalisztika tudományában*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1972.; Déri Pál: *Integrált nyomozás – korszerű bűnüldözés*. Budapest, BM Tanulmányi és Oktatási Csoportfőnökség, 1976.; Katona Géza: *Bizonyítási eszközök a XVIII–XIX. században. A kriminalisztika magyarországi előzményei*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1977.

⁵⁹ Hautzinger Zoltán: *A katonai büntetőjog rendszertana*. Pécs, AndAnn, 2010.

⁶⁰ Less Ferenc (2017): A tömegkezelési műveletek során alkalmazott kényszerítő erő és eszközök bevetésének problematikája. In Christián László (szerk.): *Rendészet tudományi kutatások Az NKE Rendészetelméleti Kutatóműhely tanulmánykötete*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 99–109.

⁶¹ Drusza Tamás (szerk.): *A magyar elhárítás fejlődése. Tanulmányok a katonai és a polgári nemzetbiztonsági elhárítás múltjáról, jelenéről és jövőjéről*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

⁶² Nyeste Péter – Szendrei Ferenc: *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

⁶³ Schweickhardt Gotthilf: *A katasztrófavédelem rendszere*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.

lehetőség.⁶⁴ Szükség mutatkozott arra is, hogy a vezetéstudomány felismeréseit szembeítsék a rendészeti igazgatás sajátosságaival.⁶⁵ Az építkezéséhez hozzájárultak olyan tudományágak, amelyekkel korábban csak ritkán találkozhattunk.⁶⁶ Demokratikus közegeg kell ahhoz, hogy a rendészet társadalomban elfoglalt helyét a szociológia kritikájának vessék alá.⁶⁷

Az eddigi kutatások fontosságát elismerve, a korlátok jól érzékelhetők. A jogtudományi módszerek nem nélkülözhetők a rendőri eljárások normatív alapjainak feltárásában, de semmit nem mondanak arról, ami a valóságban a rendészeti intézkedéseket jellemzi.⁶⁸ A bűnözés kontrollmechanizmusait tanulmányozó kriminológia alkalmaznak látszott a rendészet társadalmi rendeltetésének kijelölésére. Valójában azonban ennek a bűnügyi tudománynak nem ez a fő hivatása. Szerencsére ezt maguk a kriminológusok is így látták: „A kriminálpolitika része a bűnüldözési stratégia, amely szoros értelemben véve a repressziós apparátus működésmódjának alapelveit rögzíti. Mire kell alapoznunk ezt a bűnüldözési stratégiát? Eddig minden esetben abból indulunk ki, hogy a kriminológia által meghatározott felismerésekre kell támaszkodnunk, olyan elképzelésekre, amelyek a bűnözés okaira vonatkoznak. Ez szerintem téves eljárás, mert éppen azt hagyja figyelmen kívül, hogy mi történjék akkor, amikor a bűnözés okai már hatnak, működnek és a létrejött bűnözés ellen a bűnüldöző-repressziós apparátus fellép.”⁶⁹

Az itt mutatkozó hiányokra figyelt fel a védelemtudomány, a hadtudományi ágazatoknak egy magasabb szintű absztrakciója. A hadtudományi diszciplínának olyan módszerei kínáltak a rendvédelmi célú legitim erőszak tanulmányozásához különösen alkalmasnak, mint a terepre tervezett vizsgálódások. „Nem kevésbé terephez kötődő és kísérleti igényű a felkészítési módszer kimunkálásához a rendvédelem, mint meghatározó tudományszak összetevője: a határőrizet, a határforgalom ellenőrzése, a határvédelemben való részvétel, valamint a katasztrófához kirendelt erő kísérletes alkalmazása kutatási igénnyel a kimenekítésben, szakfelkészítésre alapozott feladat végrehajtásban, katonai, közrendvédelmi, mentőszolgálati, tűzoltó, polgárőrségi és katasztrófavédelmi erők összeműködésében.”⁷⁰ E módszertan hívei azt vallották, hogy a rendészet tudományos igényű művelése a hadtudományban található meg a számára legkedvezőbb elméleti közeget. A tapasztalatok inkább azt erősítik, hogy a rendészet gyakorlatának a rendészet elmélete kínálhat eredményesen működő „laboratóriumot”.

⁶⁴ Ruzsonyi Péter: *A caritastól a fogvatartotti reintegrációig. A javítás eszméjének evolúciója*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.

⁶⁵ Kovács Gábor: *A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.

⁶⁶ Haller József – Farkas Johanna (szerk.): *Pszichológia a közszolgálatban I*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.

⁶⁷ Krémer Ferenc: *Rossz döntések kora. Rendészetpolitikai tévelygések a rendszerváltás első húsz évében*. Budapest, Napvilág, 2010.

⁶⁸ Buzás Gábor: *Közigazgatás – rendészet – rendészeti intézkedések*. Doktori értekezés. Budapest, Pécsi Tudományegyetem, 2010.

⁶⁹ Szabó András: A bűnüldözési stratégiáról. *Belügyi Szemle*, 26. (1988), 12. 3–8.

⁷⁰ Vasvári Nagy Vilmos: *A hadtudományi kutató munka folyamata*. Egyetemi jegyzet, Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2001. 13.

Vannak, akik kételkednek a rendészettudomány önállóságában.⁷¹ „Porada és társai sem ismerik el önállóságát, úgy tekintik, hogy a rendészettudomány a védelem tudományok (security sciences) része, mivel a rendőrség is olyan intézmény, ami a belső biztonság megteremtését és fenntartását szolgálja.”⁷² Ennek ellenére az új tudományterület alapításának az igénye az 1990-et követő esztendőekben először a rendszerváltó régióban mégis felmerült. Hamarosan több uniós ország is csatlakozott ehhez a kezdeményezéshez.

Magyarországon hasonló törekvések a rendszerváltás után fogalmazódtak meg:

A hadtudomány képviselői érzékelték, hogy a korábban tisztán katonai diszciplína kutatási tárgya bővülni látszott olyan határterületekkel, amelyek e tanítások struktúráját is átalakíthatják.⁷³

1. Felmerült egy új tudományterület, a védelemtudomány kialakításának lehetősége is. „Véleményem szerint mindent meg kell tennünk a védelemtudomány tudományterület elfogadtatásáért. E tudományterület tudományágai: biztonságpolitika, hadtudomány, katonai műszaki tudományok és a rendészettudomány.”⁷⁴
2. Viták folytak a katonai és a civil tudományok kapcsolatáról. Megjelent egy olyan ábrázolás, amelyet kezdeményezői a katonai tudományok „hagymaszervezetének” neveznek.⁷⁵ Ez a felfogás elgondolhatóan tartja azt, hogy az úgynevezett külső héjon elhelyezkedő diszciplínák (védelmi igazgatás, katasztrófavédelem) átsorolhatók a civil tudományokhoz. Itt foglalhatna helyet a rendészettudomány is.
3. A rendőrség munkáját vizsgáló kutatásokkal szemben nem csupán az a követelmény, hogy segítsék elő és igazolják „a különböző empirikus kutatásokkal a létező intézmények működésének hatékonyságát”, hanem az is, hogy tárják fel azok történeti gyökereit és dolgozzanak ki alternatívákat, gazdaságosabb és célszerűbb változatokat. Ez utóbbi jelent igazi társadalomtudományi megközelítést, míg az elsőként említett módszer nem több „szociotechnikánál”.⁷⁶
4. Az alkalmazott tudományos módszertan hitelességének a próbájára kerül sor akkor, amikor azt tapasztaljuk, hogy a vizsgálati eljárások a megrendelők szándékaitól függetlenül, mintegy „a realizmus diadalaként” kritikai mondanivalót indukálnak, egészen egyszerűen csak azzal, hogy a létező valóságot tükrözik vissza. Ismeretes, hogy a látenciakutatások eredetileg a bűnözés egy része rejtve maradásának az okait kívánták megismerni, eközben rávilágítottak a bűnül-

⁷¹ Karsai Krisztina: *Rendészet és tudomány*. Szeged, Novum Tech Kft., 2013. 13.

⁷² János Fehérvári et alii (szerk.): *Theory and Practice of Police Research in Europe. CEPOL Series 1*. 2006. 17–31. (idézi: Karsai K.)

⁷³ Simon Sándor: A hadtudomány mai értelmezése Magyarországon. *Hadtudományi Tájékoztató*, (1997), 7.

⁷⁴ Farkasné Zádeczky Ibolya: Hozzászólás A hadtudomány mai problémái, területei és új fogalma című cikkhez. *Hadtudomány*, 17. (2007), 2. 107–116.

⁷⁵ Szemes Zoltán: Akadémiai viták a hadtudomány struktúrájáról. *Hadtudomány*, 23. (2013), 3–4. 59–66. 64.

⁷⁶ Szigeti Péter: Vázlat a közbiztonság három dimenziójáról: világrendszer – nemzetállami szint és lokalitás. *Jogtudományi Közlöny*, 56. (2001), 4. 153–161.

döző szervek „különbéféle szervezeti és működési problémáira, így például a szelekciós munkamódszerre”.⁷⁷

5. A rendőri munka természete módszertani kérdéseket is felvet. Vajon tanulmányozható-e egy társadalmilag-történetileg meghatározott cselekvés, amelyet a folyamatos változékonyság jellemez. Van-e szintetizált tudásunk a veszélyelhárító tettről, amely előre nem kiszámítható, nem szorítható szabályok közé, és ahol nem hivatkozhatunk „egy korábbi hasonlóra”.⁷⁸ A rendőri akciók egyedisége olyan módszertant kíván, amely ebben a cseppfolyós állapotban is képes rámutatni a lényeges és tartós ismétlődésekre. Mindezek elvezethetnek a rendészeti veszélyelhárítás törvényszerűségeinek megismeréséhez.
6. Keresni kell a rendőri szakma tartalmát, kijelölni azokat a funkciókat, amelyeket valamely speciális tudás birtokában „mindenki másnál jobban végeznek” azok, akiknek ez a hivatásuk, és akik ezeket az ismereteket elsajátították.⁷⁹ A rendőrképzésnek olyan tantervekre, oktatási programokra és tananyagokra van szüksége, amelyek a rendészet természetrajzát birtokba vevő kutatásokra alapulnak. „Hogyan képezzük rendőreinket, ha nem mutatjuk ki reálisan elfoglaltságaikat, feladataik hatékonyságát, ha az információk pontatlanok és hiányosak [...]. A rendőri szolgálati helyek megnyitása a kívülálló figyelő részére, a rendőrökkel folytatott konzultációk, valamint az elvégzett kutatás eredményeinek megvitatása és hozzáférhetővé tétele lenne a nemzeti rendőrség számára az első lépés, amit a jövőben meg kell tennie.”⁸⁰
7. Noha az útkeresés előbbi stációit az jellemezte, hogy azok elsősorban a rendőrségi és a honvédelmi funkciók összevetésére figyeltek, valójában a rendészeti rendszer más ágazatai is elméleti forrásokat kerestek, és eközben hozzájárultak a rendészettudomány önállósodásához.⁸¹

A rendészettan valószínűleg meg fogja változtatni a rendvédelem történetének feltárásában eddig követett módszereket. A leíró forráselemzések mellett, amelynek a jelentőségét egyáltalán nem kívánjuk lebecsülni, megjelenhet a kritikai értékelés, amely arra keresi a választ: hogyan hat a múlt a jelenre és a jövőre?

Elmélet és praxis a jogalkotásban

A rendészettudomány létét annak is köszönheti, hogy a rendszerváltozás időszakának belügyi igazgatása előtt olyan feladatok tornyosultak, amelyek elméleti megalapozást

⁷⁷ Korinek László: *Rejtett bűnözés*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1988. 44.

⁷⁸ Mannheim Károly: *Ideológia és utópia*. Budapest, Atlantisz, 1996. 129.

⁷⁹ Émile Durkheim: *Az öngyilkosság*. Budapest, Osiris, 2000. 417.

⁸⁰ Dominique Monjardet: Rendőrségi kutatás és modernizáció. *Új Rendészeti Tanulmányok*, (1995), 1. 173.

⁸¹ Magasvári Adrienn – Szabó Andrea: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal munkaerő-megtartó képességének vizsgálata egy speciális célcsoport körében. *Magyar Rendészet*, (2019), 2–3. 143–162.

igényeltek. Ezek sorába tartozik a jogalkotás. A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (rendőrségi törvény) 2019-ben ünnepelhette volna 25. születésnapját. De nem ünnepelte, pedig időtálló, sikeres mű, még akkor is, ha napjainkra jelentős módosítások egész tömegét viseli magán. Hatálybalépése nem köthető a rendszerváltozás történelmi pillanatához (1989–1990), noha akkoriban sokan vélték úgy, hogy az alkotmányos alapok megteremtéséhez sürgős teendő lett volna a rendőrség szervezetének és működésének törvénybe foglalása.

A rendőrségi törvénnyel szemben ugyanaz a két elv áll követelményként, mint ami meghatározta az első magyar büntetőkódex megalkotását. A *hasznossági* elv azt kívánja, hogy a rendőrség kapjon erőteljes felhatalmazást ahhoz, hogy a közbiztonság hatékony védelmezője lehessen. Az *értékelv* arra figyelmeztet, hogy a közrend feletti őrködés nem járhat az emberi méltóság sérelmével. A humánumot szolgáló garanciák kimunkálása, a kényszerítő intézkedések korlátok közé szorítása a rendőrségi törvény feladata.

Felidézve a rendszerváltozás ünnepi hangulatát, megállapítható, hogy a belügyi kormányzat 1990-ben a törvény megalkotását sürgősnek ítélte, és alapvetően az értékelvnek megfelelő tartalommal kívánta felruházni. A jogalkotás azonban halasztást szenvedett, amiben meghatározó szerepet játszott a társadalmat napokra megbénító, 1990. október végén bekövetkezett taxisblokád.⁸² Nem csupán a négy napig tartó krízis, hanem a rendszerváltozás gazdasági és egzisztenciális nehézségei vezettek a demokratikus társadalom alapértékeinek gyengüléséhez. A szabadság helyett ismét a rend és a biztonság látszott fontosabbnak, az erős társadalom eszméje elhalványodott az erős állam óhaja mellett, az emberi jogok a közösségi érdekekkel szemben az egyéni önzés gyanújába keveredtek, az önkorlátozó állam tehetetlennek mutatkozott, a rendőrség „impotenciáját” a hatósági beavatkozást „bénító” garanciáknak is tulajdonították. A rendszerváltó lendületet a fontolva haladás váltotta fel, fő követelmény a hasznosság lett. A törvényt az országgyűlés csak 1994 márciusában fogadta el, de akkor elsöprő többséggel. A hasznossági elv következetes érvényesítésétől a szigor hívei azt várták, hogy a rendőrség kellő felhatalmazást kapjon az eredményes működéshez.

A törvény alkotmányossági kontrollja felszínre hozta azokat a fogyatékoságokat, amelyek sértették a jogbiztonságot: „Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a büntetőjogi szankcióval sok tekintetben hasonlóságot mutató és ahhoz szorosan kapcsolódó rendészeti jellegű intézkedésnek is alkotmányos indokon kell alapulnia, szükségesnek és arányosnak kell lennie.”⁸³

A titkos információgyűjtés jogi feltételei az értékelv szem előtt tartásával tovább gyarapodtak: „Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 69. § (3) bekezdése alkotmányellenes, ezért azt 2007. december 31. napjával megsemmisíti [...]. Határozataiban a Bíróság rámutatott azokra a köve-

⁸² 1990. október 25-én a kormány jelentős benzináremelésről döntött. Tiltakozásul a budapesti taxisok először Budapest közlekedését bénították meg, majd a blokád országos méreteket öltött. Az erószakba nem fordult válság négy napig tartott, és 1990. október 29-én a kormány és a demonstrálók megállapodásával békés úton ért véget.

⁸³ 47/2003. (X. 27.) AB határozat.

telményekre, amelyeket a titkos eszközök használatára vonatkozó szabályozásnak minimálisan ki kell elégítenie. Kiemelte, hogy éppen azért, mert az alapjogokba történő beavatkozás titkos, s mert az ilyen eszközök használata a végrehajtó hatalomnak »beláthatatlan« lehetőségeket ad, elengedhetetlen, hogy már maguk az eljárások kellő garanciát nyújtsanak az egyén jogainak érvényesülésére.”⁸⁴

A későbbiekben a taláros testület inkább a hasznossági elvnek adott zöld utat, amikor a fedett nyomozó⁸⁵ alkalmazásának alkotmányosságát vizsgálta, és nem találta alkotmányosértőnek az erről rendelkező paragrafusokat: „Hivatkozott az indítványozó arra is, hogy az Rtv. 67/A. §-a »bianco felhatalmazást« ad a fedett nyomozónak bűncselekmények elkövetésére, és ez alól csak az élet szándékos kioltásával járó bűncselekmény kivétel. Ezzel szemben az érintett rendelkezés csak abban az esetben ad lehetőséget a feljelentés elutasítására, ha a cselekményt a fedett nyomozó feladat teljesítése közben, bűnüldözési érdekből követte el, és akkor is csak abban az esetben, ha a bűnüldözéshez fűződő érdek jelentősebb, mint a büntető igény érvényesítéséhez fűződő érdek. Az Rtv. nem biztosít tehát feltétlen büntetlenséget a fedett nyomozónak; az általa kimerített tényállás esetén is az ügyész dönt az Rtv. 67/A. §-ának alkalmazhatóságáról, és így tartalmilag arról, hogy megindítja, illetve folytatja-e a nyomozást a fedett nyomozóval szemben. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság nem állapította meg, hogy az Rtv. 67/A. §-a sértene az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében meghatározott jogállamiságot.”⁸⁶

A hasznossági elvre épített az Alkotmánybíróság akkor is, amikor sem az élet kockáztatásának kötelezettségét, sem a jogellenes parancs feltétlen érvényességét nem találta alkotmányosértőnek.⁸⁷

Ha minősíteni akarjuk a rendészettudománynak a rendőrségi törvény megalkotásában játszott szerepét, arra kell rámutatni, hogy az ilyen jogalkotás elméleti megalapozást akkor igényel, ha az alkotmányos értékek védelme és a hatékonyság egyensúlya a cél. Ha azonban a hatékonyság minden más követelményt megelőz, akkor a tudomány közreműködésére alig van szükség. Az új büntetőeljárás törvény kommentárjának az előkészítő eljárásról szóló fordulata jól jelzi a problémát: „A jogalkalmazói gyakorlat igényelte ezt az eljárási szakaszt, amelynek jogtudományi elfogadása ma még kérdéses.”⁸⁸ A kétely kisebb lehetne, ha a jogtudomány képviselői már a kodifikációs folyamatban is meghallgatásra találtak volna.

⁸⁴ 2/2007. (I. 24.) AB határozat.

⁸⁵ Mészáros Bence: *Fedett nyomozó alkalmazása a bűnüldözésben*. Budapest, Dialóg Campus, 2016.

⁸⁶ 135/B/2006. AB határozat

⁸⁷ 9/2004. (III. 30.) AB határozat

⁸⁸ Belegi József (szerk.): *Büntetőeljárás jog I–II. Kommentár a gyakorlat számára – Harmadik kiadás*. Budapest, HVG-ORAC, 2018. 524.

Reform, modernizáció vagy korszerűsítés

A rendszerváltozás hajnalán egyetértés mutatkozott abban, hogy a rendészet csak reformértékű átalakítások eredményeként kaphat helyet az alkotmányos demokrácia államszervezetében. *Reformra* akkor van szükség, amikor új politikai rendszer születik, a korábbi időszak éles kritikája fogalmazódik meg, az egyetlen járható út a múlttal való teljes szakítás. A reform soha nem lehet parciális, az ilyen változtatás csak holisztikus (a rendszer valamennyi alrendszerét érintő) szemlélettel vezényelhető le. A *modernizáció* ezzel szemben nem a nagy társadalmi változások, hanem a távlatos gondolkodás és politikai kompromisszumok eredménye. A *korszerűsítés* a technikai fejlődéssel egyre gyakrabban kerül napirendre, tipikusan csak kisebb részterületeket érint és gyors döntéseket igényel. A rendészetben az 1990-es békés átmenet inkább annak a modernizációnak adott ismételt esélyt, amelynek kezdetei a 19. században lelhetőek fel, és amelyet a pártdiktatúra 40 esztendeje szakított meg.

Az 1949 utáni korszakot leváltó első szabad választásokkal és az annak eredményeként megalakult polgári kormánynak a hivatalba lépésével a rendszerváltozás közjogi értelemben befejeződött. Ennek a történelmi fordulatnak az értékelését – máig ható érvényességgel – a 11/1992. (III. 5.) AB határozat foglalta össze:

„Az Alkotmánybíróság »a jogállami forradalom« paradoxonának letéteményese: a jogállami Alkotmánnyal elkezdett, és annak megvalósításában álló békés rendszerváltásban az Alkotmánybíróságnak saját hatáskörében feltétlenül biztosítani kell a jogalkotás összhangját az Alkotmánnyal [...]. Az 1989. október 23-án kihirdetett alkotmánymódosítással gyakorlatilag új alkotmány lépett hatályba, ami az államnak, a jognak és a politikai rendszernek a korábitól gyökeresen különböző, új minőségét vezette be [...]. Magyarország jogállammá minősítése ténymegállapítás és program együtt [...]. A rendszerváltás a legalitás alapján ment végbe [...]»

A társadalmi átalakulásban különbséget kell tenni a politikai rendszer reformja és az új államszervezet kiépítése között.⁸⁹ Az alkotmányos demokrácia megteremtése kevésbé jelent radikális fordulatot, ha az „a legalitás alapján” történik. Ennek ellenére a politikai pártok működésének garantálását, a szabad választások kiírását, a parlamentarizmust, a bíróságok függetlenségének a biztosítását, az önkormányzatok megalakítását egyetlen nagy lendülettel meg lehet valósítani. Az állami szervek működésének bármiféle átrendezése hosszadalmas szakmai előkészítést feltételez, miközben a szakigazgatásnak a napi szükségletekre is figyelnie kell. A személyzet kiképzése egy megváltozott követelményrendszer szerint éveket igényel, új gondolkodásmódok és etikai normák meghonosítása esetleg csak évtizedek alatt történhet meg. A rendőrség jövőjét nem a politikai rendszer reformfolyamataiban, hanem az államszervezet átalakítási programjában célszerű elhelyezni.

⁸⁹ Amadeu Recasens I Brunet: Police et magistrature. *Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique et Scientifique*, 50. (1997), 2.

Az átalakítás azonban sehogy nem akart elindulni. Komoly érvek sorakoztak a pártállamból örökölt struktúra fenntartása mellett. A konzervatív álláspont, ami a rendet becsebb értéknek tartotta a szabadságnál, azt hirdette, hogy a centralizáció a professzionalizmus egyetlen biztosítéka, a feszes hierarchia az eredményesség záloga. Ugyanerre a következtetésre jutott a svájci székhelyű menedzsercég, a Team Consult, amikor 1991-ben átvilágította a magyar rendőrséget.⁹⁰ Az önkormányzati rendőrség létrehozása a mai napig a távoli jövő lehetősége maradt.⁹¹

A társadalmi alrendszereknek különböző a változtatás iránti igényük. A rendőrség konzervatív szervezet, ami hagyományos állandóságával nem csupán szolgáltatja, de jelképezi is a biztonságot.

A nyugat-európai rendőrségi modernizáció feltétele volt, hogy a közbiztonság megvédelmezésének perspektíváit sikerüljön egyszerre választási programmá és politikai konszenzussá formálni. Ez lehetségessé vált, mert az érintett kormányzatokat stratégiai gondolkodás jellemezte, és az átalakítás programja törvényekben öltött testet. Az 1984-ben elfogadott francia terv megvalósítása,⁹² illetve az 1990-es évek elején elindított belga és holland rendőrségi átszervezések több kormányváltáson keresztül haladhattak a maguk útján.

A magyar rendőrség katonai szervezési elvek szerint felépített, centralizált államrendőrség. Ez a modell a pártállami időkben alakult ki. Az 1989. október 23-án hatályba lépő köztársasági alkotmány, azáltal, hogy a rendőrség és a honvédség jogállását közös elvek szerint rendezte, hosszú időre gondoskodott arról, hogy a szocializmusból örökölt struktúra fennmaradjon. Annak megválaszolása, hogy a 2012. január 1-jén hatályba lépett Alaptörvény miként változtatott ezen a helyzeten – egyebek mellett – a rendészettudományi kutatásoknak is feladata.⁹³

Rendészeti stratégiák

A *rendészeti stratégia* azoknak a rendészeti misszióra, víziókra és rendészeti értékekre alapított céloknak, valamint a megvalósításukhoz szükséges társadalmi, politikai, szervezeti, személyi, anyagi-technikai, pénzügyi-költségvetési feltételeknek a meghatározása, amelyek a közbiztonság erősítését, a közrend fenntartását és a rendvédelmi szervek távlati fejlesztését teszik lehetővé. A tervezéshez segítséget nyújtanak a menedzserelméletek. „A modern menedzsment a kollektívák vállalkozásközpontú irányítása, a szervezetben résztvevők közös céljainak megvalósítása olyan stratégiák

⁹⁰ *A hatékony és demokratikus magyar rendőrségre vonatkozó javaslatok.* Team Consult jelentés. Kézirat. 1991. november 6.

⁹¹ Christían László: *A rendészet alapvonalai, önkormányzati rendőrség.* Győr, Universitas-Győr, 2011.

⁹² Le Plan de modernisation. *Revue de la Police Nationale*, (1985), 123.

⁹³ Sallai János et alii: A „jó rendészet” közpolitikai kapcsolódási lehetőségei. *Államtudományi Műhelytanulmányok*, (2016), 31. 1–37.

és módszerek segítségével, amelyek lehetőséget adnak a teljesítmény állandó ellenőrzésére és az új követelményekhez való folyamatos alkalmazkodásra.”⁹⁴

A stratégiai gondolkodás tudományos megalapozására különösen olyan összetett komplexumokban van szükség, mint amilyen a rendészeti rendszer: „A rendészeti igazgatás heterogenitása azt jelenti, hogy egyes ágazatai merőben különböző igazgatási formákat kívánnak meg. A különböző feladatok és minőség eltérő szervezeti felépítést és igazgatási kultúrát követel meg, amely rendvédelmi szervenként eltérő sajátossággal rendelkezik/rendelkezhet. Például a Rendőrség esetében a közbiztonsági feladatokat ellátó rendészet feladatait közigazgatási hatósági felhatalmazás birtokában teljesíti, míg a bünyügyi szolgálati ág a felderítéssel és a nyomozásokkal a büntető igazságszolgáltatás előkészítését látja el.”⁹⁵

A sokasodó szakstratégiák összefogását szolgálhatja a *közbiztonsági stratégia*, ami szintézist teremt a rendészet, a katasztrófavédelem, a helyi közbiztonságot szolgáló hatóságok, a társadalmi önvédelem és a magánbiztonsági ipar között, de rámutat a büntető igazságszolgáltatáshoz fűződő kapcsolatokra is, és ekként a kriminálpolitikának is alakítója. Újra teret kap az igazságszolgáltatásnak egy szélesebb fogalma, amelyben a bűnüldözés egész apparátusa igazságszolgáltatási szerepet kap. Ez jelenik meg az igazságügyi politikáról szóló 1710/2014. (XII. 5.) Korm. határozat iránymutatásaiban: „[A] tágabb értelemben vett igazságszolgáltatásba vetett közbizalom erősödjön [...] az Alaptörvényben meghatározott tisztességes eljárás követelménye ne csak az eljárás tisztességére, nyilvánosságára és ésszerű határidejére vonatkozzon, hanem abból a döntés tisztességére vonatkozó elvárás megkérdőjelezhetetlen legyen.”

Az igazságügyi politikának helyes törekvése az igazságszolgáltatásba vetett közbizalom erősödése, valamint a döntések tisztességére vonatkozó elvárás. Ezek a követelmények kizárólag a törvényesség maradéktalan betartása, a hatalmi ágak világos elválasztása, a bírói függetlenség érvényesítése mellett valósulhatnak meg. A bizalom parancsba nem adható! „A társadalmi igazságosság és a méltányos és korrekt eljárás az igazságszolgáltatás rendszerében egyaránt feltételei egy jól szabályozott társadalom működésének. Az intézményekkel kapcsolatos bizalom mérése lehetőséget adott az eljárási méltányosság (procedural justice) vizsgálatára, amelynek alap gondolata szerint, ha igazságos az eljárási rendszer, igazságos lesz a végeredmény is [...]. A bizalom normatív alapjai közül az eljárási méltányosság elve az emberek számára különösen fontos morális elvárás.”⁹⁶

A stratégiai tervezésben el kellene különíteni a bűnüldözést az igazságszolgáltatástól. További szempont a szakirányú és a szervi működés elválasztása. Míg a szakirányú prog-

⁹⁴ Bernhard Prestel: Police et management moderne. *Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique et Scientifique*, 50. (1997), 2. 134.

⁹⁵ Kovács i. m. (65. lj.) 28.

⁹⁶ Kerezi Klára: *A párbeszéd hatalma. A helyreállító igazságszolgáltatás szerepe a közpolitikában*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 40.

ramok a rendészet társadalmi rendeltetésének zsinórmértékei, addig a szervi működés jövőképe magában foglalja – egyebek mellett – a humán erőforrások tervezését is.⁹⁷

A stratégia előnye, hogy a célkitűzések megvalósulásának folyamatos ellenőrzésére ad lehetőséget, ehhez azonban korrekciós teljesítménymérésre van szükség. Ilyenek ki-munkálásához ugyancsak segítségül hívható a tudomány.⁹⁸ Az elmélet arra is figyel, hogy a stratégiai gondolkodás forrásvidéke a vállalkozások világa, ezért fontos látni azokat a markáns vonásokat, amelyek a gazdaságot a közigazgatástól megkülönböztetik.

A tervezési folyamat részei: a helyzetértékelés, a célok kitűzése és a megvalósítási terv.⁹⁹ A rendészeti stratégiák megalkotásánál mindhárom munkafolyamat igényelheti a tudományosságot. Jó példa erre a *Rendészeti Szemle* 2010-es különszáma, ami 13 tanulmányt publikált a rendészeti stratégiához. (Kutatói feladat lehetne annak felderítése, hogy vajon miért nem hasznosultak ezek a munkák?)

Epilógus

A kutatásokat is tervezni kell, a tudományos műhelyek stratégiai irányítást feltételez- nek.¹⁰⁰ De hol találhatóak a tudomány műhelyei? Az egyetemek és azok doktori iskolái minden bizonnyal ilyen funkciót töltenek be. A felsőoktatással kialakult kapcsolat igen sajátos. Tudományosság nem képzelhető el egyetem nélkül, de kiemelkedő kutatási eredmények hiányában nem létesíthető egyetem és nem működhet doktori iskola.

A rendészeti kutatások eredményei az egykori Rendőrtiszti Főiskolán folyt oktatás igényességének is köszönhetőek. A Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudomá- nyi Karának 2012-es alapításához és a Rendészettudományi Doktori Iskola akkreditá- lásához tudományos teljesítményekre volt szükség. „A vonatkozó jogszabályi előírások szerint ugyanakkor doktori képzést egy egyetem azokon a tudományterületeken foly- tathat, ahol mesterképzés kibocsátására jogot szerzett. Elsőként azt kellett elérnünk, hogy a MAB ismerje el a rendészettudományt a doktori képzés önálló alapjaként. Ez- után kellett a doktori iskolát akkreditálni, amelynek során új professzorok érkeztek a karra, akikkel ezt a missziót sikerre vittük.”¹⁰¹ Az akkreditációhoz minden bizonnyal hozzájárult az is, hogy a Magyar Tudományos Akadémia 2003-ban az állam- és jogtu- dományok sorába fogadta a rendészettudományt, majd az MTA IX. Gazdasági- és Jog- tudományi Osztálya 2007-ben létrehozta a Rendészettudományi Bizottságot, amely

⁹⁷ Szabó Szilvia – Szakács Gábor (szerk.): *Közzolgálati HR-menedzsment*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, 2015.

⁹⁸ Vári Vince: *A bűnüldözés relatív hatékonysága és a rendőrség*. Doktori értekezés. Miskolc, Miskolci Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Doktori Iskola, 2015.

⁹⁹ Kiss Norbert – Révész Éva: *Stratégiai tervezés, projektmenedzsment, minőségmenedzsment*. Budapest, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Vezető- és Továbbképzési Intézet, 2016. 6.

¹⁰⁰ Boda József et alii: *A rendészettudományi kutatások elméleti megalapozása és főbb irányai. Államtudományi Műhely- tanulmányok*, (2016), 1–24. 17.

¹⁰¹ Patyi András: *A rendészettudomány bekerült a magyar tudomány panteonjába (interjú)*. In Tóth Nikolett Ágnes (szerk.): *45 éves a rendészeti felsőoktatás*. Budapest, Dialóg Campus, 2016. 8.

2012 óta, az akadémiai szervezeti reformnak megfelelően Rendészeti Albizottságként működik.¹⁰²

Tudományos műhely a Belügyi Tudományos Tanács, ahol nem csupán kutatási programokat indítanak újtukra, hanem pályázatok hirdetésével támogatják a doktorképzést. Valamennyi rendészeti szerv központjában működnek tudományos tanácsok.

A tudományszervezésben köztisztviselési feladatokat teljesít a 2004-ben alapított Magyar Rendészettudományi Társaság. A Társaság céljai között fogalmazódott meg „a rendészettudománnyal és a rendészettel kapcsolatos tudományos ismeretek fejlesztése, az egyes rendészeti problémák tudományos vizsgálata”.¹⁰³

A rendészettudomány legtermékenyebb talaja és befogadó közege a rendészeti felsőoktatás. A tudományos műhelyek sorában találjuk a Rendészettudományi Kar tanszékeit. Azoknak a forrásoknak a túlnyomó többsége, amelyeket ez a tanulmány téziseinek igazolására felsorakoztatott, az egyetemi alap- és mesterképzésnek valamint a doktori iskolának tankönyvei és jegyzetei. Minőségük folyamatos kontroll alatt áll, amit jól tükröz a hallgatók véleménye és teljesítménye.

A rendészeti igazgatásban a gyakorlat és az elmélet együttműködése nélkülözhetetlen, de nem problémamentes. Az a rendészet, amelyik elutasítja a kutatói érdeklődést, azt kockáztatja, hogy rögtönző és pusztán a hatalomtechnikának alárendelt döntéseket kénytelen elszenvedni. Az a rendészettudomány, amelyik elszakad az empiriától, egy szűk értelmiségi elit érdeklődésén túl nem számíthat arra, hogy tanításai a gyakorlatban hasznosulnak. Az alkalmazott tudományoknak nem kell feladniuk elméleti igényességüket, és a rendészeti szolgálatoknak sem kell kutatóhelyekké válniuk ahhoz, hogy a kooperáció gyümölcsöző legyen. Jó példa erre a kriminalisztika és annak hazai bázisa a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ. A kriminalisztika alkalmazott tudomány, ami gyakorlat nélkül nem fejleszthető, mégis ez a bűnügyi tan rangját annak köszönheti, hogy képes volt időtálló elméleti alapok (azonosításelmélet, bizonyításelmélet, nyomelmélet) létrehozására. Ezek az elméletek is segítik a kutatói autonómiát, annak ellenére, hogy a Központ egy szigorú hierarchiában, az Országos Rendőr-főkapitányság szervezetében kapott helyet. Ne feledjük azonban, hogy a kriminalisztikai azonosítás természettudományokra támaszkodik, ezért az önállóság sokkal könnyebben elnyerhető, mint a társadalomtudományokban.¹⁰⁴

A rendészettudomány helyzetértékelésének része az is, hogy miként tudott hozzájárulni a rendészet törvényes és eredményes működéséhez. Három terület jól körülírható: a rendészeti jogalkotás, a szervezeti modernizáció, valamint a stratégiai tervezés. Nagyon óvatosan fogalmazva: itt még sok a tennivaló. Bizonyos, hogy az elmélet és a gyakorlat együtt gondolkodására lenne szükség, amit egy „feladatszabással” nem lehet letudni.

¹⁰² Görbe Attiláné Zán Krisztina: A rendészettudomány akadémiai szervezése és művelése. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Rendészettudományi gondolatok. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy év-tizedes jubileuma alkalmából*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2014. 175–182.

¹⁰³ Nyíri Sándor: A Magyar Rendészettudományi Társaság története, jelene és jövője. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Rendészettudományi gondolatok. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy év-tizedes jubileuma alkalmából*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2014. 159–165. 161.

¹⁰⁴ Balláné Füstzer Erzsébet: *Krimináltechnika*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Ádám Antal: *Alkotmányi értékek és alkotmánybíráskodás*. Budapest, Osiris, 1998.
- Lüdtke, Alf: *L'expérience policière allemande; une perspective historique. Polices en Europe*. Paris, La documentation française, 1991. 65–81.
- Balla Zoltán: *A rendészet alapjai és egyes ágazatai*. Budapest, Dialóg Campus, 2017.
- Balláné Füzster Erzsébet: *Krimináltechnika*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- Belegi József (szerk.): *Büntetőeljárás jog I–II. Kommentár a gyakorlat számára – Harmadik kiadás*. Budapest, HVG-ORAC, 2018.
- Beóthy Zsigmond: *Elemi magyar közjog*. In Király Tibor – Mezey Barna – Máthé Gábor (szerk.): *A magyar jogtudomány klasszikusai*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008.
- Berend T. Iván: *Gazdasági útkeresés 1956–1965. Nemzet és Emlékezet*. Budapest, Magvető, 1983.
- Bibó István: *Eltorzult magyar alkat, zsákutcs magyar történelem*. In *Válogatott tanulmányok, II. kötet*. Budapest, Magvető, 1986a. 593.
- Bibó István: *A magyar demokrácia válsága*. In *Válogatott tanulmányok, II. kötet*. Budapest, Magvető, 1986b. 41.
- Bittner, Egon: *Police Discretion in Emergency Apprehension of Mentally Ill Persons*. *Social Problems*, 14. (1967), 3. 278–292. DOI: <https://doi.org/10.2307/799150>
- Boda József – Finszter Géza – Imre Miklós – Kerecsi Klára – Kovács Gábor – Sallai János: *A rendészet-tudományi kutatások elméleti megalapozása és főbb irányai. Államtudományi Műhelytanulmányok*, (2016), 1–24.
- Buzás Gábor: *Közigazgatás – rendészet – rendészeti intézkedések*. Doktori értekezés. Budapest, Pécsi Tudományegyetem, 2010.
- Christián László: *A rendészet alapvonalai, önkormányzati rendőrség*. Győr, Universitas-Győr, 2011.
- Concha Győző: *A rendőrség természete és állása a szabad államban. Értekezések a társadalomtudományok köréből*, 12. (1903), 6. 306–313.
- Deák Ágnes: *Államrendőrség Magyarországon 1849–1867*. Nagydoktori értekezés. Szeged, Szegedi Tudományegyetem, 2013.
- Decocq, André – Jean Montreuil – Jacques Buisson: *Le droit de la police*. Paris, Litec, 1991.
- Delmas-Marty, Mireille: *Procédure pénale d'Europe*. Paris, PUF, 1995.
- Déri Pál: *Integrált nyomozás – korszerű bűnüldözés*. Budapest, BM Tanulmányi és Oktatási Csoportfőnökség, 1976.
- Dieu, François: *Éléments pour une approche socio politique dans la violence policière*. *Deviance et Sociétés*, 19. (1995), 1. 35–49. DOI: <https://doi.org/10.3406/ds.1995.1561>
- Drusza Tamás (szerk.): *A magyar elhárítás fejlődése. Tanulmányok a katonai és a polgári nemzetbiztonsági elhárítás múltjáról, jelenéről és jövőjéről*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- Durkheim, Émile: *Az öngyilkosság*. Budapest, Osiris, 2000.
- Ernyes Mihály: *A Fővárosi Rendőrség, és a M. Kir. Rendőrség, valamint a Magyar rendőrség története a kezdetektől napjainkig, I., II. kötet*. Budapest, NKE KÖFOP, 2019. DOI: <https://doi.org/10.31627/RTE.XXVIII.2018.56N.15-52P>
- Farkasné Zádeczky Ibolya: *Hozzászólás A hadtudomány mai problémái, területei és új fogalma című cikkhez*. *Hadtudomány*, 17. (2007), 2. 107–116.
- Fehérvári, János – Gerhard Hanak – Veronika Hofinger – Günter Stummvoll (szerk.): *Theory and Practice of Police Research in Europe, Cepol Series 1*. 2006. 17–31.
- Finkey Ferencz: *A magyar büntetőeljárás tankönyve*. Budapest, Politzer-féle Könyvkiadó Vállalat, 1908.
- Finszter Géza: *Magyarország Alaptörvénye a rendészetről*. In Kiss György (szerk.): *Államszervezet és államiság Magyarország Alaptörvényében*. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 101–138.
- Görbe Attiláné Zán Krisztina (2014): *A rendészettudomány akadémiai szervezése és művelése*. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Rendészettudományi gondolatok. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 175–182.

- Haller József – Farkas Johanna (szerk.): *Pszichológia a közszolgálatban I.* Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- A hatékony és demokratikus magyar rendőrségre vonatkozó javaslatok.* Team Consult jelentés. Kézirat. 1991. november 6.
- Hautzinger Zoltán: *A katonai büntetőjog rendszertana.* Pécs, AndAnn, 2010.
- Horváth Attila: A történetiség az Alaptörvényben. In Kiss György (szerk.): *Államszervezet és államiság Magyarországon Alaptörvényében.* Budapest, Dialóg Campus, 2017. 34., 68–69.
- Horváth Balázs: A civil Belügyminisztérium a jövő rendőrségéért. *Belügyi Szemle*, 28. (1990), 10. 3–9.
- Ibolya Tibor: *Kriminálisztikátörténeti tanulmányok.* Budapest, Patrocinium, 2015.
- Karsai Krisztina: *Rendészet és tudomány.* Szeged, Novum Tech Kft., 2013.
- Katona Géza: *Bizonyítási eszközök a XVIII–XIX. században. A kriminálisztika magyarországi előzményei.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1977.
- Kerezsi Klára: *A párbeszéd hatalma. A helyreállító igazságszolgáltatás szerepe a közpolitikában.* Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Kertész Imre: *A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntetőeljárás jog és a kriminálisztika tudományában.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1972.
- Kilényi Géza: A politikai intézményrendszer továbbfejlesztése (Interjú). *Belügyi Szemle*, 25. (1987), 9. 18–25.
- Király Tibor – Mezey Barna – Máthé Gábor (szerk.): *A magyar jogtudomány klasszikusai.* Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008.
- Kiss Norbert – Révész Éva: *Stratégiai tervezés, projektmenedzsment, minőségmenedzsment.* Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Vezető- és Továbbképzési Intézet, 2016.
- Kmety Károly: *A magyar közigazgatási jog kézikönyve.* Budapest, Politzer, 1907.
- Korinek László: *Rejtett bűnözés.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1988.
- Korinek László: A rendőrség pártirányítása 1956–1989. *Rendészeti Szemle*, 54. (2006), 10. 55–67.
- Kovács Gábor: *A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok.* Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Kovács Tamás: *Rendőrségi célkeresztben a szélsőjobb. Dr. Sombor-Schweinitzer József feljegyzése a szélsőjobboldali mozgalmakról, 1932–1943.* Budapest, Gondolat, 2009.
- Krémer Ferenc: *A rendőri hatalom természete. Társadalmi szerep és foglalkozási kultúra.* Budapest, Napvilág, 2003.
- Krémer Ferenc: *Rossz döntések kora. Rendészetpolitikai tévelygések a rendszerváltás első húsz évében.* Budapest, Napvilág, 2010.
- Kulcsár Kálmán: Lehet-e jogállam Magyarországon? *Magyar Jog*, 37. (1990), 7–8. 578–588.
- Le Clère, Marcel: *Histoire de la Police.* Paris, Press Universitaire de France, 1957.
- Le Plan de modernisation. *Revue de la Police Nationale*, (1985), 123.
- Less Ferenc: A tömegkezelési műveletek során alkalmazott kényszerítő erő és eszközök bevetésének problematikája. In Christián László (szerk.): *Rendészettudományi kutatások. Az NKE Rendészet-elméleti Kutatóműhely tanulmánykötete.* Budapest, Dialóg Campus, 2017, 99–109.
- Leveque, Pierre: *Naissance de la cité, naissance de la police. Polices en Europe.* Paris, La documentation française, IHESI, 1991.
- Loubet del Bayle, Jean-Louis: *Unité et diversité dans l'histoire des polices européennes.* Paris, IHESI, 1991.
- Lőw Tóbiás (szerk.): *A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (1878: V. t.cz.) és teljes anyaggyűjteménye, I. kötet.* Budapest, Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 1880.
- Magasvári Adrienn – Szabó Andrea: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal munkaerő-megtartó képességének vizsgálata egy speciális célcsoport körében. *Magyar Rendészet*, (2019), 2–3. 143–162. DOI: <https://doi.org/10.32577/mr.2019.2—3.8>
- Mannheim Károly: *Ideológia és utópia.* Budapest, Atlantisz, 1996.
- Mészáros Bence: *Fedett nyomozó alkalmazása a bűnüldözésben.* Budapest, Dialóg Campus, 2016.
- Monjardet, Dominique: Rendőrségi kutatás és modernizáció. *Új Rendészeti Tanulmányok*, (1995), 1. 173.

- Nagy Ákos Péter: A magyarországi belügyi belső elhárítás történetének rövid áttekintése a második világháború végétől a Nemzeti Védelmi Szolgálat megalakulásáig. In Drusza Tamás (szerk.): *A magyar elhárítás fejlődése. Tanulmányok a katonai és polgári nemzetbiztonsági elhárítás múltjáról, jelenéről, jövőjéről*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- Nyeste Péter – Szendrei Ferenc: *A bűnügyi hírszerzés kézikönyve*. Budapest, Dialóg Campus, 2019.
- Nyíri Sándor: A Magyar Rendészettudományi Társaság története, jelene és jövője. In Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Rendészettudományi gondolatok. Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának egy évtizedes jubileuma alkalmából*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2014. 159–165.
- Pap András László: *Rendészet és sokszínűség*. Budapest, Dialóg Campus. 2019. 9–121.
- Parádi József (szerk.): *A magyar rendvédelem története*. Budapest, Eto-Print Kft., 1996.
- Patyi András: A rendészettudomány bekerült a magyar tudomány panteonjába (interjú). In Tóth Nikolett Ágnes (szerk.): *45 éves a rendészeti felsőoktatás*. Budapest, Dialóg Campus, 2016.
- Pál Éva: Concha Győző és a titkos rendészet. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 4. (2016), 4. 100–105.
- Peschka Vilmos: *A modern jogfilozófia alapproblémái*. Budapest, Gondolat, 1972.
- Prestel, Bernhard: Police et management moderne. *Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique et Scientifique*, 50. (1997), 2. 134.
- Recasens I Brunet, Amadeu: Police et magistrature. *Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique et Scientifique*, 50. (1997), 2.
- Révész Béla: A Duna-gate ügy jelentősége a rendszerváltás történetében, *Acta Universitatis Szegedien-sis: Acta Juridica et Politica*, 68. (2008), 19. 1–131.
- Romanek József – Solymosi Józsefné – Tauszik Nagyvezsda: *Daktiloszkópia 1904–2004*. Budapest, BM Kiadó, 2004.
- Ruzsonyi Péter: *A caritastól a fogvatartotti reintegrációig. A javítás eszméjének evolúciója*. Budapest, Dialóg Campus, 2018.
- Sallai János – Tihanyi Miklós – Vári Vince – Mátyás Szabolcs: A „jó rendészet” közpolitikai kapcsolódási lehetőségei. *Államtudományi Műhelytanulmányok*, (2016), 31. 1–37.
- Sallai János: *A magyar rendészet története*. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019.
- Sallai János: A municipális rendőrségektől a centralizált államrendőrségig. *Rendőrségi Tanulmányok*, 100 éves a magyar rendőrség, Különszám, (2020), 3. 8–39.
- Sári János: *A hatalommegosztás*. Budapest, Osiris, 1995.
- Schweickhardt Gotthilf: *A katasztrófavédelem rendszere*. Budapest, Dialóg Campus, 2018. 5-201
- Simon Sándor: A hadtudomány mai értelmezése Magyarországon. *Hadtudományi Tájékoztató*, (1997), 7. 33.
- Szabó András: A bűnüldözési stratégiáról. *Belügyi Szemle*, 26. (1988), 12. 3–8.
- Szabó Szilvia – Szakács Gábor (szerk.): *Közszolgálati HR-menedzsment*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2015.
- Szenes Zoltán: Akadémiai viták a hadtudomány struktúrájáról. *Hadtudomány*, 23. (2013), 3–4. 59–66.
- Szigeti Péter – Szilvássy György Péter: *Rendészet és emberi jogok*. Budapest, Rejtjel, 2015.
- Szigeti Péter: Vázlat a közbiztonság három dimenziójáról: világrendszer – nemzetállami szint és lokalitás. *Jogtudományi Közlöny*, 56. (2001), 4. 153–161.
- Szikinger István: Rendőrség és politika. *Belügyi Szemle*, 26. (1988), 4–12.
- Temesi István – Linder Viktória: *Közigazgatási szakvizsga – Államigazgatás*. Jegyzet. Budapest–Pécs, Dialóg Campus, 2015.
- Temesi István: A kameralisztika. In Szamel Katalin (szerk.): *Közigazgatás-elmélet*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar, Közjogi Intézet, 2012.
- Tihanyi Miklós: Közrend, közbiztonság, rendészet a keresztény közgondolkodásban. *Államtudományi Műhelytanulmányok*, (2017), 16.
- Vári Vince: *A bűnüldözés relatív hatékonysága és a rendőrség*. Doktori értekezés. Miskolc, Miskolci Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Deák Ferenc Doktori Iskola, 2015.
- Vasvári Nagy Vilmos: *A hadtudományi kutató munka folyamata*. Egyetemi jegyzet. Budapest, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, 2001.

Verebélyi Imre: A belügyi igazgatás reformja. *Belügyi Szemle*, 27. (1989), 5. 3–17.
Wacquant, Loïc: *A nyomor börtönei*. Budapest, Helikon, 2001.

Jogi források

1869. évi IV. törvénycikk a bírói hatalom gyakorlásáról
1872. évi XXXVI. törvénycikk Buda-Pest fővárosi *törvényhatóság* alakításáról és rendezéséről
1881. évi XXI. törvénycikk Budapest-fővárosi rendőrségéről
1878. évi V. törvénycikk a büntetőtörvénykönyvről
1896. évi XXXIII. törvénycikk a büntető perrendtartásról
1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről
1987. évi XI. törvény a jogalkotásról
11/1992. (III. 5.) AB határozat
135/B/2006. (XI. 20.) AB határozat
2/2007. (I. 24.) AB határozat
47/2003. (X. 27.) AB határozat
9/2004. (III. 30.) AB határozat
1710/2014. (XII. 5.) Korm. határozat az igazságügyi politikáról
5047/1919. ME rendelet a rendőrség államosításáról

ABSTRACT

Modern Law Enforcement

Experiments of the Law Enforcement Research on National Level
Géza FINSZTER

In order to make law enforcement researchable, not only as to its separate elements but in its synthetic entirety, the time had to come. The years 1989–1990 appeared to be such a fertile period. Two concepts offer themselves to describe that era: freedom and humanity. These are the moral fundamental features of a constitutional legal state. The present study reviews those experiments of the past thirty years that were considered by their actors as something that can only be successful by using the possibilities offered by a new field of study: the discipline of law enforcement.

Keywords: *legal state, division of power, human rights, public order, public security, law enforcement, police, system of law enforcement, law enforcement organisation, law enforcement service, legality, effectiveness*